

УДК 327(430:477)«2013/2016»(045)

УКРАЇНА У БАГАТОСТОРОННЬОМУ СПІВРОБІТНИЦТВІ: ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИЙ КОНТЕКСТ

Оксана Кушта

*Львівський національний університет імені Івана Франка,
вул. Університетська, 1, м. Львів, Україна, 79000, тел. (032)239-41-32,
e-mail: oksana.kushta@mail.ru*

Проаналізовано багатостороннє співробітництво України у рамках міжнародних організацій. Основну увагу приділено співпраці з безпековими та європейськими регіональними організаціями у контексті перспективи розв'язання українсько-російського конфлікту. Виокремлено найперспективніші напрями співпраці України і міжнародних організацій за останній період та обгрунтовано проблеми співробітництва з ними. Констатовано необхідність розширення ефективних механізмів взаємодії нашої держави з міжнародною спільнотою в безпековій та оборонній сферах.

Ключові слова: міжнародні організації; євроінтеграція; ОБСЄ; Рада Європи; Європейський Союз; НАТО.

Події останніх років чітко окреслили пріоритети зовнішньополітичної діяльності України на міжнародній арені. Насамперед це стосується багатосторонніх форматів співпраці, якими сьогодні залишаються міжнародні організації. Динамічно змінювана міжнародна ситуація, збройний конфлікт на Сході України, прагнення геополітичного реваншу з боку Російської Федерації, поставив європейський вектор політики України серед пріоритетів. Активізація інтеграційного процесу та пошук оптимальної моделі безпеки визначають, серед іншого, два пріоритети політики України на міжнародній арені сьогодні:

1. «Безпековий вектор» – співробітництво з міжнародними організаціями, які тим чи іншим чином пов'язані з забезпеченням миру у світі та Європі зокрема. У цьому форматі ми тісно співпрацюємо з такими організаціями, як ОБСЄ, НАТО, різними структурами ООН (передусім з Радою Безпеки ООН).

2. «Євроінтеграційний вектор» – співробітництво з організаціями, які сприяють повній інтеграції України в європейську спільноту.

Сьогодні проблематика зовнішньополітичної діяльності України є доволі розробленою в науковій літературі. Широке коло питань співробітництва України з міжнародними організаціями досліджено численними українськими та зарубіжними дослідниками, такими як О. В. Потехін, Б. О. Парахонський, О. С. Кучик, Г. М. Перепелиця та ін. Водночас велике розмаїття наукових розвідок та досліджень не вичерпує поставлених актуальних проблем пошуку оптимального шляху співпраці у сучасних міжнародних відносинах.

Метою розгляду статті є аналіз сучасного стану міжнародної активності України в рамках міжнародних організацій у контексті спроб врегулювання

російсько-українського збройного конфлікту та активізація у цьому контексті євроатлантичних та європейських прагнень українців.

Євроінтеграція – цивілізований вибір України, одна з ключових вимог Революції Гідності. Фактично це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки. У системі зовнішньополітичних пріоритетів України вона посідає особливе місце. Для того, щоб відчутися повноправною частиною Європи, ми останніми роками докладаємо величезних зусиль, дотримуючись чіткої позиції повного реформування нашого суспільства з метою наближення його до європейського. Пріоритетними для України залишається вступ України до Європейського Союзу, тісна взаємодія простежується з *Радою Європи (РЄ)*, *Світовою організацією торгівлі (СОТ)*, з різними інституційними органами ООН.

Розглядаючи ці два вектори зовнішньої політики України, потрібно чітко розуміти, що вони тісно переплітаються, адже співпрацюючи з організаціями в євроінтеграційному підтексті, для нас надзвичайно важливим є відношення даної структури до воєнних подій, що відбуваються в Україні останніми роками. Враховуючи той факт, що гаранти нашої безпеки, підписанти Будапештського меморандуму, так і не змогли забезпечити нам добросусідські відносини зі, здавалося б, цивілізованим народом, ми, своєю чергою, змушені використовувати будь-яку дискусійну платформу для того, щоб заручитися тісною підтримкою суспільства в боротьбі з нашим зовнішнім агресором – Російською Федерацією. В цьому контексті у правовому полі, адже ми насамперед правова держава, позицію України на міжнародній арені протягом останніх років чітко відстоює Рада Європи.

Україна тісно співпрацює із інституційними структурами Ради Європи: Парламентською асамблеєю РЄ, Конгресом місцевих і регіональних влад РЄ, Комісаром РЄ з прав людини, Венеціанською комісією, Консультативним комітетом Рамкової конвенції РЄ про захист національних меншин, Європейським комітетом проти тортур, Керівним комітетом РЄ з питань культури, спадщини та ландшафту, іншими органами РЄ.

У зв'язку із окупацією Російською Федерацією Автономної Республіки Крим та протиправними діями підтримуваних РФ незаконних збройних формувань в окремих районах Донецької та Луганської областей одним із основних напрямів співпраці України з Радою Європи останніх років стали заходи із підтримки територіальної цілісності та суверенітету України, забезпечення дотримання прав людини на тимчасово окупованих територіях, залучення правозахисних моніторингових механізмів РЄ до міжнародного контролю за ситуацією на цих територіях. Надзвичайно важливими аспектами співпраці України та Ради Європи є питання звільнення українських політичних в'язнів, яких нелегально затримали представники Росії та незаконно утримують у російських слідчих та пенітенціарних закладах [12].

Не може не тішити той факт, що жодна інша міжнародна організація до

сьогодні не висловлювала у своїх офіційних рішеннях настільки чітку позицію щодо ситуації на Донбасі, як Рада Європи, і продовжує надавати конкретну практичну допомогу у процесі здійснення демократичних реформ, особливо в правовому полі.

З-поміж усіх помітних досягнень нашої держави на міжнародній арені за сприянням і зі співпраці з РЄ найважливішим, вважаємо, є розроблений на 2015–2017 рр. за ініціативи ЄС так званий План дій РЄ, яким передбачено потужну експертну допомогу Україні для проведення якісних внутрішніх реформ і започаткування у Страсбурзі спеціального консультативного механізму взаємодії делегації України та Європейського Союзу при РЄ (28+1). Фактично РЄ – це наш «правовий місточок» до Європейського Союзу.

«Економічним мостом» входження України в євроспільноту можна сміливо називати Світову організацію торгівлі. Що дає нам членство в цій організації? Вступ України до СОТ відкриває перспективи для розвитку національної економіки і виходу нашої держави на «світовий економічний ринок». У найближчому майбутньому ми станемо економічно потужною європейською державою і не тільки здобудемо авторитет на світовій арені, а й станемо повноцінним партнером і конкурентом європейським державам. Це один з ключів, яким відкриваються «двері» в Європу.

Хоча членом Світової організації торгівлі Україна є з 16 травня 2008 року. Фактично як повноправний партнер СОТ вона відбулася у квітні 2016 року, коли у Женеві вперше успішно пройшла «процедуру регулярних оглядів торговельної політики країн-членів СОТ». Результатом її стало підписання 18 травня Угоди зі СОТ про державні закупівлі (Agreement on Government Procurement, GPA). Тепер українські компанії можуть брати участь у державних закупівлях разом з іншими 44-ма країнами-учасницями цієї угоди. Серед цих країн такі світові економічні лідери, як Японія, США, Південна Корея, Тайвань, Гонконг, Сінгапур, Канада [11]. Де-юре і де-факто така угода – це повне відкриття світового ринку для українського бізнесу.

Сьогодні Україна на абсолютно рівних умовах та правах з іншими членами організації бере безпосередню участь у формуванні новітніх правил торгівлі на світовому ринку з максимальним урахуванням власних національних інтересів держави у торговельно-економічній сфері. Як член СОТ вона отримала право використовувати механізм врегулювання суперечок у рамках СОТ, які можуть виникнути у країні з її торговими партнерами. Набувши членства в СОТ, Україна створила передумови для підписання Угоди про вільну торгівлю з Європейською асоціацією вільної торгівлі (Норвегія, Швейцарія, Ісландія та Ліхтенштейн), яка набрала чинності з 1 червня 2012 року [12]. А це, своєю чергою, стало основою до створення зони вільної торгівлі між Україною та Європейським Союзом з 1 січня 2016 року.

Відносини України з Європейським Союзом почалися ще на початку 90-х років, коли Україна тільки відновила державну незалежність. На жаль, зовнішня і внутрішня політика деяких українських державних діячів постійно гальмувала і так непросту процедуру входження держави в цю потужну, за

сьогоднішніми мірками, організацію. Тому немає абсолютно нічого дивного в тому, що ми в усіх відношеннях (політичному, соціально-економічному тощо) знаходимося далеко позаду розвинених європейських держав. А в європейське суспільство нам потрібно входити повноправним партнером. То ж шлях до ЄС буде довгим і непростим. Станом на сьогодні ми знаходимося тільки на першому з чотирьох основних етапів вступу до Європейського Союзу. Це – підписання Угоди про асоціацію (політична частина підписана 21 березня 2014 року, економічна – 27 червня цього ж року, 16 вересня 2014 року ратифіковано Верховною Радою України та Європарламентом). Заповітна мета «вступ до ЄС» ховається за такими трьома основними етапами:

- включення в офіційну програму розширення ЄС;
- подача заявки на вступ;
- отримання статусу кандидата в члени ЄС.

Звичайно, це розтягнеться на роки, та хотілося б залишатися оптимістом і згадати про досягнення України останніх років, які є досить значними і говорять про те, що Україні в ЄС однозначно бути.

Виступаючи на XVII саміті Україна–ЄС, 27 квітня 2015 року, в якому Україна вперше брала участь у статусі держави, що уклала Угоду про асоціацію з Європейським Союзом, президент України П. Порошенко вкотре наголосив, що перспектива членства у ЄС є стратегічним орієнтиром українських прагнень до перетворення і ключовою метою, заради якої проводяться реформи [8]. Дотримуючись Порядку денного асоціації Україна–ЄС, що був підписаний 15 грудня 2014 року, Україна провела важливі внутрішні реформи:

- конституційну реформу (створена Конституційна Комісія й три робочі групи з децентралізації, судової реформи, прав людини);
- реформу системи запобігання та боротьби з корупцією (створено Антикорупційне бюро, Нацагентство з питань запобігання корупції, внесено зміни до антикорупційних законів);
- реформу системи правосуддя (прийнято Закон України «Про справедливий суд»);
- реформу у сфері державного управління, дерегуляцію;
- реформу державних закупівель (закріплений мораторій на перевірки, зменшено кількість податків з 22-х до 9-ти, спрощені на законодавчому рівні процедури отримання ліцензій та інших дозвільних документів);
- податкову реформу (внесені зміни в законодавство щодо відшкодування ПДВ) та зовнішній аудит.

Станом на 22 квітня 2015 р. уряд України ухвалив 33 розпорядження про схвалення 129-ти планів імплементації 179-ти актів законодавства ЄС. Зокрема, Кабмін затвердив вісім планів імплементації 13-ти актів законодавства ЄС у сфері охорони здоров'я, 43 плани імплементації 45-ти законів ЄС у сфері інфраструктури, два плани імплементації двох законів ЄС у сфері юстиції, три плани імплементації трьох законів в агросфері, 10 планів імплементації 38-ми актів у сфері економічного розвитку та шість планів імплементації дев'яти актів у сфері фінансів, а також 14 планів імплементації 14-ти законів ЄС у соціальній

сфері, 20 планів імплементації 20-ти актів у сфері екології та природних ресурсів та один план імплементації одного акта законодавства ЄС у сфері освіти. Усього до 2017 р. передбачали затвердити плани імплементації 180-ти актів законодавства [9].

Коментуючи досягнення України через рік після підписання політичної частини Угоди про асоціацію з ЄС, колишній єврокомісар з питань розширення і політики сусідства ЄС Ш. Фюле зазначив, що «найкращим стимулом для реформ в Україні є перспектива членства у ЄС», тому виконавши на 50 % зобов'язання, прописані в ПДА, Україна покладає великі надії на 2017 рік. Важливим стимулом для нас залишається введення безвізового режиму.

Комітет Європарламенту із громадянських свобод, юстиції та внутрішніх справ 9 березня 2017 року затвердив проект законодавчої резолюції про внесення України до переліку третіх країн, громадянам яких скасовують візові вимоги. Далі за процедурою проект рішення про скасування візового режиму для України законодавчий орган ЄС повинен проголосувати на пленарному засіданні 5–6 квітня. Маємо великі сподівання, що безвіз для українців запрацює вже у червні цього року. Посилаючись на європейські ЗМІ, які наголошують на неформальну домовленість між ЄС і Україною, введення безвізового режиму заплановано на 11–12 червня 2017 року.

Вважаємо, що наша держава, як суверенна, незалежна інституція, яка дбає про безпеку своїх громадян і збереження своєї територіальної цілісності, на перше місце повинна ставити співпрацю з тими міжнародними співтовариствами, які працюють у безпековому форматі.

Криза в українсько-російських відносинах останніх років та збройний конфлікт на Донбасі змусив світ не тільки переглянути стосунки з Російською Федерацією, а й серйозно задуматися над проблемою безпеки у світовому масштабі. Роль міжнародних організацій, діяльність і проекти яких стосуються проблем міжнародної безпеки та безпосередньо обороноздатності нашої держави, відчутно зросла. В контексті багатосторонніх зусиль, спрямованих на політичне врегулювання конфлікту, саме ОБСЄ залишається єдиною міждержавною організацією, яка включає Україну, Росію та всі країни-учасниці женевського, нормандського та берлінського переговорних форматів. Тому саме на неї Україна і світове співтовариство покладають великі сподівання у врегулюванні російсько-українського конфлікту на Сході нашої держави та кризи, яка внаслідок цього виникла.

Зважаючи на порушення територіальної цілісності та суверенітету України і військове вторгнення Російської Федерації на територію нашої держави, на постійні агресивні дії російської сторони, 21 березня 2014 року за результатами тривалих переговорів держави-учасниці ОБСЄ було створено Спеціальну моніторингову місію ОБСЄ (СММ ОБСЄ), яка збирає інформацію та повідомляє держави-учасниці про безпекову ситуацію у зоні відповідальності, встановлює та інформує про факти інцидентів щодо порушення базових принципів та зобов'язань, здійснює моніторинг ситуації із дотримання прав людини та основних свобод, сприяє діалогу з метою зменшення напруженості та

нормалізації ситуації. СММ відведено також провідну роль у моніторингу виконання Комплексу заходів, пов'язаних з імплементацією Мінських домовленостей, досягнутих під час зустрічі Президентів України, Німеччини, Франції та Росії 12 лютого 2015 р. Основним завданням функціонування СММ на цьому напрямі є моніторинг за дотриманням режиму припинення вогню, відведенням важкого озброєння та встановлення сталого моніторингу ділянки українсько-російського державного кордону, який не контролює Уряд України, а також виведення з території нашої держави всіх іноземних збройних формувань, воєнної техніки та найманців, включаючи роззброєння всіх незаконних груп. Мандат СММ поширюється на всю територію України, включаючи Автономну Республіку Крим [12].

Український уряд останніми роками активізував співпрацю з НАТО та державами-членами. На саміті в Нью-Йорку (4–5 вересня 2014 року) лідери країн-членів НАТО дійшли згоди про те що окремі держави можуть надавати Україні матеріально-технічну допомогу. Та все ж переломним роком у співпраці з Організацією для нас став 2016 рік і Варшавський саміт НАТО. Організація кардинально змінила безпековий формат співпраці з європейськими країнами, різко засудила анексію Криму і переслідування корінного кримськотатарського народу на анексованому півострові, визнала навмисне порушення кордонів України та дестабілізацію ситуації на Сході нашої держави Російською Федерацією. Важливим підсумком саміту для нас стало ухвалення Комплексного плану підтримки. Це найбільша в історії допомога іншій державі – не союзниці Організації. Співпрацю вестимуть у майже всіх оборонних напрямках. Документ передбачає структурну реформу Збройних сил України та системи командування, оптимізацію логістики та спільні тренування, закупівлю обладнання та навчання з його експлуатації, переорієнтування оборонно-промислового комплексу на стандарти НАТО. Загалом у тексті розписані 40 пунктів співпраці та допомоги. «Це адекватне відображення дуже серйозної роботи і підняття на інший щабель наших взаємин через те, що такої допомоги НАТО нікому ще не надавало», – прокоментувала документ віце-прем'єр-міністр України з питань європейської та євроатлантичної інтеграції Іванна Климпуш-Цинцадзе [7].

В безпековому форматі наша держава як член Організації Об'єднаних Націй (ООН) останніми роками намагається плідно співпрацювати з її структурною одиницею – Радою Безпеки ООН. Україна вп'яте обрана непостійним членом Радбезу в жовтні 2015 року. Надзвичайно важливою подією для України 2017 року було її головування в Раді Безпеки ООН, яке, за оцінкою експертів і самої української сторони, вважають доволі успішним: 13 лютого 2017 року було прийнято ініційовану українською стороною резолюцію захисту об'єктів критичної інфраструктури від терористичних атак.; 21 лютого 2017 року пройшли відкриті дебати з питань конфліктів у Європі в контексті ситуації на Донбасі. В рамках екстреного засідання Радбезу 2 лютого, пов'язаного із загостренням ситуації в районі м. Авдіївки, Україна змогла заручитися підтримкою представників провідних держав, таких як США, Великобританія,

Франція, Австрія, Японія, які рішуче продовжують засуджувати російську агресію на Донбасі, окупацію Криму та наголошують на важливості збереження санкцій щодо Росії до повного повернення півострова Україні [6].

Україна сьогодні переживає не найкращі роки своєї історії. Пошматована градами, залита кров'ю молодих захисників нашої «цілісної» території, економічно відстала і політично нестабільна, вона з останніх сил тягнеться до кращого життя. Ми мислимо себе європейською державою, та в першу чергу повинні пам'ятати: європейцями стають не завдяки вступу до навіть найбільшої і найвпливовішої організації, а будуючи «Європу» вдома, дбаючи про інтереси власного народу, забезпечуючи йому стабільність у всіх сферах життя і, насамперед, гарантуючи мир і спокій. Євроінтегруватись ми повинні повноцінною правовою, соціально і економічно розвиненою мирною державою.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Голуб Н. В. Україна та міжнародні організації : інформаційно-довідкове видання / Н. В. Голуб, П. А. Клімкін. – Київ : Кондор, 2010.
2. Єрмолаєв А. В. Європейський проект та Україна : монографія / А. В. Єрмолаєв, Б. О. Парахонський, Г. М. Яворська, О. О. Резнікова та ін. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2012.
3. Заява президента України Петра Порошенка за результатами засідання комісії Україна-НАТО на рівні глав держав та урядів країн-членів та партнерів НАТО. – 4 вересня 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/news/zayava-prezidenta-ukrayini-petra-poroshenka-za-rezultatami-z-33634>.
4. Кучик О. С. Україна в міжнародних організаціях : підручник / О. С. Кучик. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2014.
5. Перепелиця Г. М. Україна і НАТО: перспективи співробітництва / Г. М. Перепелиця // Національна безпека та оборона. – Київ, 2000. – № 8.
6. Підсумки головування України в РБ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://day.kyiv.ua/uk/news/030317-mzs-pidsumuvalo-golovuvannya-ukrayiny-v-rb-onn>.
7. Прудник М. Підсумки саміту: Україна отримує найбільшу в історії НАТО допомогу [Електронний ресурс] / Прудник М. – Режим доступу : <http://www.5.ua/polityka>.
8. Сімнадцятий саміт Україна–ЄС, 27–28 квітня 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://www.president.gov.ua/search>.
9. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу.: <http://nbuvipar.gov.ua>.
10. Тодоров І. Я., Потехін О. В. Глобалізація системи безпеки : навч. посібник / І. Я. Тодоров, О. В. Потехін. – Донецьк : Неулідж, 2011.
11. Україна офіційно приєдналась до Угоди СОТ про державні закупівлі (GPA) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.me.gov.ua/News>.
12. Участь України в міжнародних організаціях/ Міністерство закордонних справ України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/coe>.

Стаття надійшла до редколегії 10.04.2017

Прийнята до друку 20.04.2017

UKRAINE IN MULTILATERAL COOPERATION: EUROPEAN INTEGRATION CONTEXT

Oksana Kushta

*Ivan Franko National University of Lviv,
1, Universitetska Str., Lviv, Ukraine, 79000, tel. (032)239-41-32,
e-mail: oksana.kushta@mail.ru*

The multilateral cooperation of Ukraine within international organizations is analyzed. The main attention is paid to security and cooperation with European regional organizations in the context of the prospects for resolution of the Russian-Ukrainian conflict. The most promising directions of cooperation between Ukraine and international organizations for the last years are distinguished. The necessity of effective mechanisms of cooperation of Ukraine with the international community in the security and defense sectors is ascertained.

Key words: international organizations; European integration; OSCE; Council of Europe; European Union; NATO.